

rials d'Aguiló (que llavors ja eren molt accessibles i s'encetava la publicació) i *AlcM* repeteix com a acc. § 1 de *gangalla* la definició d'Aguiló, però ho fa contradient-se, car alhora s'adona que *gangalla* aquí és el 'tascó de ferro etc.' (la seva acc. § 2), i per tant deixa òrfena de fonament la seva acc. 1. —⁴ *AlcM* localitza a cinc poblacions dels quatre costats de l'Illa, i una variant *gandaia* a tres poblets del centre, a la qual no hem de donar importància com a evidentment deguda a contaminació amb el quasi-sinònim *gandai(n)a*; d'altra banda *gangala* no sols a Morella sinó ja en el Baix Ebre, a Freginals.⁵ Hi ha un berciano *gargallo* de sentit anàleg (veg. GaRey), però això més aviat deu anar amb *escarcellar* 'badar-se' (i el grup onomatopèic del cast. *carcajada*, cf. *DECH*, s. v.). —⁶ En molts passatges del Cartulari d'Ossau datats de 1440: «així cum ba la *gangue*», «la *gangue* de la barelhe --- <'valleta'>», «tot dret la *gangue* cap seus», «de qui en la tiran entro au cap de la *gangue*, ont a feyt une crotz en une penote», «e tiran la *gangue*, l'augabès demoran a cascune part ---» (229, 231.29, 233.32, 227.2, 227.12, i encara d'altres en les afrontacions pirinenques 234.24, 234.26). Menys sovint en els docs. de la plana bearnesa, però també en la terra ondulada dels aiguamolls del Pont-Long: «enter les dues comes et a(r)rec, dessus per la *gangue* enfore», a. 1457, p. 279.⁷ *BSLP* xxxii, 93-184; *ZRPb*. LVII, 142; *Festschrift Jud*, 231-232. De *gangadia* fa també indicacions Whatmough, *Dial. Anc. Gaul*, 102, 103, més aventurades. —⁸ A Sardenya predominen les formes amb inicial vocàlica, com el campid. *angāza* «fascio di certo numero di fili dell'ordito», i nombroses formes logudoreses com *angadzu* i *ingardzu*, «nodo nelle matasse», i en part la mateixa madeixa o troca, si bé també hi ha en algun punt *bangadzu* (i recordem que la consonant inicial molt sovint cau o s'altera en sard per fonètica sintàctica), que té de més a més el sentit 'feix de bardissa espinosa usat per fer tanques, cledes'.

Ganganàs, V. *ganassa* (*ganāpia*, *GANÀ*) *Ganganangans* i *gangarinyer*, deuen resultar d'encreuaments de *galzerans* amb *agranyoner* i altres variants d'*aranyoner* (*ARANYÓ*) *Gangarilla* és mot castellà i no català (*GANGA*, *DCEC*)

GANGLI, pres del ll. tardà *ganglion*, gr. γάγγλιον id. □ 1.ª doc.: 1917, *DOrt.*; *ganglió*, 1905, *Bulbena*.
DERIV.: *Ganglionar* [*DOrt.*].
CPT.: *Ganglijorme* (*Dfa.*).

GANGÓS, 'de parla: narigós', onomatopèia. □ 1.ª doc.: 1851, *Escrig*; 1868, *SLitCosta*; *Lab*. 1888 (no 1839-64), *Vogel* etc., però exclòs pel *DOrt.* i *Dfa.* Es degué realment imitar del castellà, on *gangoso* està molt documentat des del S. XIV.

DERIV.: *Ganguejar*, *gangueig* [1868; *Lab*. 1888] < cast. *ganguear* [1490].

GANGRENA, pres del ll. *gangraena*, i aquest, del gr. γάγγραινα id. □ 1.ª doc.: *cranquena*, c. 1500 (*Cauliac*); *gangrena*, *DTO*. 1670, *Lacav.*; *cangrena*, segle XVIII (*encangrenar*, 1736).

«Als cranchs <'càncers'> que en aquestes partides són fets, el vulgar appella lop; mas en les comes, *cranquenes*», *Cauliac*, on es veu clar com la causa de l'alteració és la contaminació de *CRANC*; paral·lelament foren o són vulgars en francès *cangrène* [*cancrene*, 1503], it. *cancrena*, cast. *cangrena* [1600], i *cangrena* resta fins avui com a forma familiar o vulgar, però general, en català.

DERIV.: *Gangrenar* [1695, *Lacav.*]; *encangrenar*, 1736: «barber piadós *encangrèna* la plaga» com a adagi valencià, 1736 (*Carles Ros*, *Adages*, p. 47). + *Gangrenació* (*cranquenació*, *Cauliac*). *Gangrenós* [*DOrt.*].

Gangueig, *ganguejar*, V. *gangós*

GANGUIL, 'xarxa per pescar a ròssec', 'l'embarcació que la rossega', resultant d'un encreuament del gr. γάγγαμον 'espècie de xarxa' amb γάγγαλον 'pol·leguera d'una porta' (probablement també amb influència de *pàmfil* 'antic vaixell de càrrega i de guerra', també d'origen grec). □ 1.ª doc.: nom de xarxa, 1419; d'embarcació, 1687; 'home alt i prim' 1803, *Belv*. Ja és nom de xarxa en un doc. de 1419 on es tracta de la pesca a l'estany i font de Salses: «lloguer --- unius barche et unius *gangel* --- filats e *gangels* ---», *InvLC*.
L'oc. *ganguil* (i amb lleus variants) apareix des d'antic com a nom de diversos filats de pescar a ròssec: es troba en diversos docs. medievals de Provença en baix llatí (*Du C.*) i en forma afrancesada ja l'any 1307 (*Goddefroy*). D'altra banda oc. ant. *ganguil* apareix també amb el significat de 'pol·leguera' (*hapax* de *St. Honorat*, costa de Provença, c. 1200), que li és comú amb l'it. *gànghero*, it. dial. *càncano*, *cànchen*, i hi ha un venec. ant. *cancara* 'gòndol o anella del timó' (1431). En la nostra costa s'usa encara en el sentit de 'mena d'art petit per anar a la pesca de la gamba' (*L'Escala*, 1937), «ormeig de pesca, que s'usa per fer gamba amb la barca» (*mall.*, *Porto-Colom*, 1960); a l'Albufera de Val. és encara el nom d'una xarxa en forma de mànega molt llarga, de set o vuit metres (*Palmar*, 1962).

Com a nom de vaixell ja el veig dos cops en un doc. mall. de 1687: un d'anomenat *Sant Francesc*, tripulat per patró i deu mariners, arriba d'Alger amb càrrega (*BSAL* v, 99b), i *AlcM* n'hi afegeix testimonis posteriors: *mall.*, 1764, *Princ. fi S. XVII*. Segueix també en ús (reduït naturalment a *gàngui*) a la costa provençal: «escampon emé siuen / de la tartano (v) o dóu *gàngui*, / li lònguis alo, emé lou làngui / a la gràci dóu vènt» (parlant d'un ocell marí que es posa en aquesta mena d'embarcació o en las *tartanes*), *Calendau* III, 58.1.

L'acc. més divulgada avui en català és el d'una embarcació que es veu en els ports: «la que porta a descarregar mar endins el que treuen del fons les màquines dragadores» (*Dfa.*, confirmat a l'Escala, 1937),